

Riigikogu väliskomisjoni istungi protokoll nr 152

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 23. september 2025

Algus 14.02, lõpp 15.17

Juhataja: Marko Mihkelson (esimees)

Protokollija: Kristiina Reinfeldt (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Eerik-Niiles Kross, Henn Põlluaas, Juku-Kalle Raid, Luisa Rõivas

Komisjoni ametnikud: Birgit Keerd-Leppik (nõunik-sekretariaadijuhataja), Ivar Mölder (nõunik)

Puudusid: Mart Helme, Ester Karuse ja Urmas Reinsalu

Osales: Riigikogu esimees Lauri Hussar

Kutsutud: pöördumise algatajate esindajad Merle Levassor, Sven Anton ja Kristjan Suluste (1. päevakorrapunkt); Välisministeeriumi kantsler Jonatan Vseviov (2. päevakorrapunkt); Välisministeeriumi digi- ja küberdiplomaatia osakonna peadirektor Priit Turk ja nõunik Mart Laanemäe (3. päevakorrapunkt), väliskomisjoni konsultant Saara Triinu Hanso

Päevakord:

1. Kollektiivne pöördumine "Saata laiali praegusel kujul tegutsev Eesti-Iisraeli parlamendirühm, mis on oma tegevuses seadnud võõra riigi huvid kõrgemale Eesti Vabariigi kohustustest rahvusvahelise õiguse ees" (1-6/25-129/1)
2. Aktuaalsed välispoliitilised küsimused
3. Seisukoha andmine: Eesti seisukohad Euroopa Liidu rahvusvahelise digistrateegia kohta - JOIN(2025) 140 (1-2/25-369/2)
4. Info ja muud küsimused

1. Kollektiivne pöördumine "Saata laiali praegusel kujul tegutsev Eesti-Iisraeli parlamendirühm, mis on oma tegevuses seadnud võõra riigi huvid kõrgemale Eesti Vabariigi kohustustest rahvusvahelise õiguse ees" (1-6/25-129/1)

Marko Mihkelson sõnas, et tänasel istungil annavad pöördumise esindajad Merle Levassor, Sven Anton ja Kristjan Suluste ülevaate pöördumise sisust. Mihkelson rõhutas, et esmalt saavad esindajad tutvustada oma seisukohti, seejärel komisjoni liikmed küsida ja arvamust avaldada, ning lõpuks otsustab komisjon, millise lahendusega edasi minna.

Sven Anton selgitas, et pöördumise eesmärk on juhtida tähelepanu Eesti-Iisraeli parlamendirühma tegevusele, mis pöördujate hinnangul ei austa rahvusvahelist õigust. Ta tõi välja, et rühm on avaldanud seisukohti, mille kohaselt Eesti ei peaks tunnustama

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu vahistamismäärust. Samuti on parlamendirühm kritiseerinud Haagi kohtu otsust, mis kutsus Iisraeli üles olukorda Gazas leevendama. Anton rõhutas, et väikeriigina ei saa Eesti endale lubada valikulist suhtumist rahvusvahelisse õigusesse. Tema sõnul on rahvusvaheliste kohtute otsused siduvad samamoodi nagu siseriiklikud kohtuotsused, sõltumata sellest, kas need meeldivad või mitte. Ta lisas, et pöördujate eesmärk ei ole tuua paralleele teiste konfliktidega, vaid rõhutada rahvusvahelise õiguse austamise põhimõtet. Anton märkis, et kuna Eesti-Iisraeli parlamendirühm on oma avaldustes kutsunud üles mitte tunnustama rahvusvahelisi kohtuotsuseid, tegutseb rühm pöördujate hinnangul vastuolus Eesti rahvuslike huvidega. Anton viitas veel Eesti-Iisraeli parlamendirühma avaldusele, milles on öeldud, et Iisrael on Eesti sõber ja partner ning jagab samu väärtusi. Ta seadis küsimuse alla, kas on sobiv nimetada sõbraks ja partneriks riiki, keda rahvusvahelised institutsioonid on süüdistanud genotsiidis. Anton rõhutas, et Eesti peaks hoolikalt kaaluma, kas selline avalik positsioon on kooskõlas meie väärtuste ja huvidega.

Merle Levassor lisas, et pöördumises on ka tähelepanu juhitud Eesti-Iisraeli parlamendirühma tegevusele, mis nende hinnangul õõnestab Eesti välispoliitikat ja summutab avalikku debatti.

Marko Mihkelson märkis, et ta vastutab komisjoni töö juhtimise eest, mitte parlamendirühmade eest. Ta rõhutas, et väliskomisjon ei ole Lähis-Ida sündmuste, sealhulgas 7. oktoobri 2023 rünnakute ega varasemate rahvaalgatuste aruteludes teemat pisendanud ega summutanud. Vastupidi, rahvaalgatuse aruteludes rõhutati, et sisuline debatt on oluline ja vajalik, kuna tegemist on keeruliste ja mitmetahuliste välispoliitiliste küsimustega. Mihkelson lisas, et Eestis on nende teemade üle käinud arutelu pikalt ning ka rahvusvahelised arengud, sealhulgas ÜRO Peaassamblee otsused, mõjutavad otseselt piirkonnas toimuvat. Tema sõnul jälgib Eesti neid protsesse tähelepanelikult ning küsimus seisneb selles, milliseid otsuseid Eesti ise langetab. Ta kinnitas, et vähemalt väliskomisjonis ei ole debatti summutatud.

Henn Põlluaas tõstatas küsimuse, miks pöördumises ei ole mainitud Hamasi. Ta soovis teada, kuidas pöördujad suhtuvad Hamasi tegevusse seoses 7. oktoobri 2023 terrorirünnakuga ning arvestades, et organisatsiooni ametlik eesmärk on Iisraeli riigi ja rahva hävitamine.

Sven Anton kinnitas, et pöördujad mõistavad 7. oktoobri 2023 terrorirünnaku ja Hamasi eesmärgid täielikult hukka. Ta rõhutas, et samamoodi nagu Rahvusvaheline Kriminaalkohus on esitanud süüdistusi Iisraelile, on seda tehtud ka Hamasile. Anton selgitas, et Rahvusvaheline Kriminaalkohus alustas uurimist juba 2014. aastal ning see on hõlmanud mõlema poole rikkumisi. Tema sõnul peavad kõik, kes panevad toime rahvusvahelise õiguse rikkumisi ja koletuid tegusid, vastutama ühtemoodi.

Kristjan Suluste rõhutas, et Iisraeli väidetavad kuriteod ei ole mingil moel õigustatavad ega võrreldavad Hamasi toimepandud sõjakuritegudega. Ta kinnitas, et Iisraeli vastu esitatud genotsiidisüüdistused on tõsised ning väärivad selget hukkamõitsemist ja vastutusele võtmist. Samuti rõhutas ta, et tuleb selgelt tunnistada ja hinnata kümnete tuhandete ohvrite kannatusi, mis on tekkinud Iisraeli tegevuse tagajärjel, ning märkis, et selle teema käsitlemine on senini jäänud ebapiisavaks.

Eerik-Niiles Kross rõhutas, et parlamendirühmad ei ole formaalsed institutsioonid ega osa Eesti otsustusmehhanismist. Need on vabatahtlikult Riigikogu liikmete poolt moodustatud

sõprusrühmad, millel puudub seadusandlik võim või põhikiri. Ta märkis, et rühmad teevad üksnes poliitilisi avaldusi ning neid ei saa Riigikogu ega juhatus ühepoolsest laiali saata. Ta selgitas, et õiguslikult on pöördujate ettepanek teostamatu. Kross rõhutas, et välispoliitilised otsused, näiteks riikide tunnustamise otsuse, teeb valitsus. Lõpetuseks tõdes ta, et osapoolte seisukohad on selged.

Sven Anton täpsustas, et kuigi parlamendirühmadel ei ole põhikirja ega eraldi määrust, tuleb nende moodustamine siiski registreerida Riigikogu juhatuses. Tema sõnul on vajalik teatud toiming, mille tulemusena kantakse rühmad ka Riigikogu ametlikule veebilehele. Ta soovis selgitusi.

Eerik-Niiles Kross selgitas, et parlamendirühma moodustamiseks piisab sellest, kui liikmed teavitavad Riigikogu juhatust ning seejärel on rühm ametlikult registreeritud.

Marko Mihkelson viitas Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 43 lg-le 1, mille kohaselt võivad Riigikogu liikmed ja fraktsioonid moodustada ühendusi. Ta selgitas, et ühenduse loomiseks tuleb esimehel esitada Riigikogu juhatusele teatise, kus on märgitud ühenduse nimi, eesmärgid ning liikmed. Muud tegevust sätestavaid, piiravaid või lõpetavaid klausleid seaduses ei ole. Mihkelson lisas, et tavapäraselt on ühe riigi kohta üks parlamendirühm, kuid on ka erandeid. Näiteks on Gruusia puhul praegu ja Valgevene puhul minevikus olnud kaks rühma, sest saadikutel on olnud erinev nägemus välispoliitilistes küsimustes. Tema sõnul on ainus võimalus parlamendirühma tegevuse lõpetamiseks see, kui liikmed ise avalikkuse surve või muudel põhjustel otsustavad rühma laiali saata. Väliskomisjonil ega Riigikogu juhatusel puudub selleks õiguslik pädevus.

Juku-Kalle Raid lisas, et parlamendirühmad tekivad Riigikogu liikmete vabast tahtest vastavalt nende huvidele mõne riigi või piirkonna vastu. Ta tõi näitena juhtumi Eesti-Gruusia parlamendirühmaga, kus pärast esimehe vahetumist osa liikmeid lahkus ja moodustati uus sarnane rühm. Raid märkis, et kui Riigikogu liikmed sooviksid tunnustada Palestiinat, võiks tekkida ka Eesti-Palestiina sõprusrühm, mida seni ei ole loodud.

Sven Anton tõstatas küsimuse, mida teha olukorras, kui moodustatakse parlamendirühm, mis on ilmselgelt vastuolus Eesti väärtuste ja huvidega. Ta tõi hüpoteetilise näite, kus keegi võiks luua näiteks „Nõukogude Liidu taastamise“ parlamendirühma, mis oleks selgelt vastuvõetamatu. Anton soovis teada, kas sellisel juhul puudub täielikult võimalus reageerida või sekkuda, isegi kui õiguslikke meetmeid rakendada ei saa.

Eerik-Niiles Kross selgitas, et Eesti huvid määratakse kollektiivselt Riigikogu ja valitsuse otsuste kaudu. Ta viitas 7. oktoobri 2023. aasta sündmuste järel tehtud Riigikogu avaldusele, mis väljendas toetust Iisraelile ja mille vastu ei hääletatud. Selle avalduse kaudu on tema sõnul määratletud ka Eesti ametlik huvi. Kross rõhutas, et Riigikogu liikmed on oma seisukohtades ja avaldustes vabad ning puutumatud seni, kuni nad ei kutsu üles kuritegevusele. Samas märkis ta, et praeguste otsuste ja avalduste põhjal on Iisraeliga heade suhete hoidmine Eesti huvidega kooskõlas ning neid huve määratleb Riigikogu enamus.

Henn Põlluaas rõhutas, et parlamendirühmad, sh Eesti-Iisraeli sõprusrühm, ei määra Eesti riigi välispoliitikat ega mõjuta väliskomisjoni tegevust. Ta lükkas tagasi väited, nagu kasutataks parlamendirühma välispoliitika mõjutamiseks või kodanikuühiskonna hääle ja

eriarvamuste mahasurumiseks. Põlluaas selgitas, et väliskomisjoni liikmetest kuulub Eesti-Iisraeli parlamendirühma ainult üks liige, ning kinnitas, et ei tema ega parlamendirühma liikmed ei ole kunagi püüdnud kodanikuühiskonna arvamusi piirata. Tema hinnangul on sellised süüdistused alusetud ja põhjendamatud.

Sven Anton selgitas, et pöördujaid on eelkõige häirinud Eesti-Iisraeli parlamendirühma avaldused, mis tema hinnangul kutsuvad üles eirama rahvusvahelist õigust. Ta rõhutas, et rahvusvaheline õigus peab kehtima kõigile ühtemoodi ning selle otsuseid ei saa tõlgendada valikuliselt vastavalt poliitilistele eelistustele. Anton tõi näiteks parlamendirühma seisukohad, millega on üles kutsutud mitte tunnustama Rahvusvahelise Kriminaalkohtu vahistamismäärust Iisraeli peaministrile Benjamin Netanyahuile ja teistele, mis on tema sõnul vastuolus Eesti rahvuslike huvidega. Ta lisas, et Eesti põhiseadus kohustab riiki tunnustama nii rahvusvaheliselt võetud kohustusi kui ka rahvusvahelise õiguse üldnorme ning nende eiramine ei ole vastuvõetav.

Marko Mihkelson märkides, et pöördumise ja esitatud seisukohtade kaudu on pöördujate positsioon ja argumentatsioon selgelt mõistetavad. Ta rõhutas, et kehtiva seaduse alusel puuduvad väliskomisjonil ja Riigikogu juhatusel volitused parlamendirühmade loomise või laialisaatmise otsustamiseks. Mihkelson lisas, et Lähis-Ida arenguid, sealhulgas Iisraeli tegevust Gazas ja Hamasi terroritegevust, on komisjon arutanud korduvalt ning teema on olnud pidevalt päevakorral. Samuti jälgitakse tähelepanelikult rahvusvahelisi arenguid, sealhulgas ÜRO Peaassamblee arutelusid. Mihkelsoni sõnul ei saa Eesti-Iisraeli suhteid käsitleda mustvalges võtmes, kuna teemal on palju erinevaid tahke. Mihkelson kutsus üles lähenema arutelule argumenteeritult ja Eesti pikaajalisi välispoliitilisi eesmärke silmas pidades. Mihkelson tänas pöördujaid teema tõstatamise eest, nimetades seda oluliseks osaks demokraatlikust protsessist.

Pärast külaliste lahkumist toimus komisjonis arutelu ning jõuti otsusele, et antud ettepanek tuleb tagasi lükata kuna õiguslikult on see teostamatu ja parlamendirühma ei saa laiali saata.

Otsustati:

1.1. Esitatud ettepanek tagasi lükata (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Juku-Kalle Raid, Luisa Rõivas).

2. Aktuaalsed välispoliitilised küsimused

Jonatan Vsevirov andis ülevaate olukorrast seoses hiljutise Eesti õhuruumi rikkumisega ning selgitas, et NATO artikkel 4 konsultatsioonide taotlus esitati reedel, mille järel saabus lai liitlaste toetus. Vormistati ühine avaldus, toimus ÜRO Julgeolekunõukogu erakorraline istung ja 50 riigi ühine pressiavaldus, kus väljendati toetust Eestile ja mõisteti hukka Venemaa tegevus. Vsevirov rõhutas, et see toetus ei olnud üksnes sümboolne, vaid tegemist oli kirjaliku ja sisulise avaldusega, kus liitlased kinnitasid solidaarsust ja artikli 5 kehtivust. Märgilise näitena tõi ta välja USA presidendi Donald Trumpi vastuse ajakirjanikule, milles too kinnitas valmisolekut kaitsta Balti riike ja Poolat. Ta kirjeldas ka NATO Põhja-Atlandi Nõukogu konsensusliku avalduse sisu.

Marko Mihkelson tunnustas NATO avalduse sõnastust kui maksimaalselt saavutatud tulemust, arvestades kiiret üksmeelt 32 liikmesriigi vahel. Mihkelson küsis, millised on järgmised praktilised sammud, sh SACEUR-i tasandil ning milliseid tegevusi on oodata

bilateraalses ja multilateraalses kontekstis. Toimunud mõttevahetusekäigus arutati erinevaid edasisi tegevusi.

3. Seisukoha andmine: Eesti seisukohad Euroopa Liidu rahvusvahelise digistrateegia kohta - JOIN(2025) 140 (1-2/25-369/2)

Priit Turk rõhutas digi- ja küberdiplomaatia valdkonna olulisust Eesti välispoliitikas. Ta selgitas, et Euroopa Liidu (edaspidi ka EL) uus strateegia digivaldkonna välistegevustes keskendub neljale peamisele eesmärgile: konkurentsivõime tõstmisele, julgeoleku suurendamisele, globaalsete standardite kujundamisele ja Euroopa ning Eesti ettevõtete toetamisele. Konkurentsivõime tõstmiseks on oluline ELi ühtne tegutsemine ja koostöö partneritega, sealhulgas digikaubanduslepingute kaudu. Julgeoleku suurendamisel on fookuses küberturvalisus ja tarneahelate kaitse. Globaalsete standardite kujundamisel peab EL olema juhtrollis uute tehnoloogiate, nagu tehisintellekti ja kübernormide reguleerimisel. Samuti on tähtis toetada Euroopa ja Eesti ettevõtteid digiteenuste ekspordil ja ELi vahendite kasutamisel. Turki sõnul annab strateegia Eestile kui digivaldkonna juhtriigile täiendavaid võimalusi oma välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks ja ettevõtete toetamiseks. Ta rõhutas ka rahvusvahelise koostöö olulisust, eelkõige Ameerika Ühendriikide, Jaapani, Lõuna-Korea ja Singapuri. Ta märkis, et EL peaks otsima koostöövõimalusi ka riikidega, kes seni ei jaga täielikult Euroopa väärtusi, kuid keda saab toetuse ja koostöö kaudu Euroopa poole suunata.

Marko Mihkelson mainis, et majanduskomisjon arutas teemat 16. septembril põhjalikult ning jõudis konsensuslikule seisukohale toetada esitatud ettepanekuid. Ta tegi ettepaneku toetada Vabariigi Valitsuse seisukohti.

Otsustati:

3.1. Toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Juku-Kalle Raid, Luisa Rõivas).

4. Info ja muud küsimused

Marko Mihkelson sõnas, et 29. septembril kell 13.00 toimub ühine istung Euroopa Liidu asjade komisjoniga, teemaks Euroopa Ülemkogu ja kutsutud on peaminister.

(allkirjastatud digitaalselt)
Marko Mihkelson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristiina Reinfeldt
protokollija